

Nr 22.

Ankom till riksdagens kansli den 6 juni 1945 kl. 3 em.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om avskaffande av utskyldsstreetet såsom diskvalifikationsgrund för valbarhet och behörighet till vissa kommunala förtroendeuppdrag m. m.

Konstitutionsutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft dels de likalydande motionerna nr 109 i första kammaren av herr *Hage m. fl.* och nr 194 i andra kammaren av herr *Spångberg m. fl.*, dels ock motionen nr 189 i andra kammaren av herr *Persson* i Landafors *m. fl.* i vad den ej redan upptagits till behandling i utskottets utlåtande nr 21.

I motionerna I: 109 och II: 194 hemställles, »att riksdagen måtte besluta, att de vid 1935—1936 års riksdagar införda bestämmelserna i lagarna om kommunalstyrelse på landet och i stad (inklusive i Stockholm), lagarna om församlingsstyrelse (inklusive i Stockholm), lagen om skolstyrelse i vissa kommuner och lagen om landsting, att valbarhet och behörighet till vissa kommunala förtroendeuppdrag ej tillkommer den, som häftar för honom påförda utskylder till kommunen (landstinget), vilka förfallit till betalning under något av de tre sistförflutna kalenderåren, måtte utgå».

I motionen II: 189 hemställles, »att riksdagen för sin del måtte besluta att med upphävande av nu gällande lag på området antaga nedanstående förslag till Lag med bestämmelser om allmänna valbarhets- och behörighetsvillkor för vissa kommunala uppdrag:

§ 1.

I denna lag meddelade bestämmelser hava avseende å följande kommunala uppdrag:

ordförande och vice ordförande i kommunal-, municipal-, kyrko- och fattigvårdsstämma;

kommunal-, municipal-, stads-, kyrko- och fattigvårdsfullmäktig, församlingsdelegerad i Stockholm och landstingsman samt suppleant för församlingsdelegerad eller landstingsman;

ledamot och suppleant i direktionen för kommunalförbund och för sammanslutning av olika skoldistrikt för vårdande av angelägenhet, som avses i folkskolestadgan; samt

ledamot och suppleant av kommunalnämnd, drätselkammare, kyrkoråd, skolråd, landstings förvaltningsutskott ävensom av annan för handhavande av kommunal förvaltnings- eller verkställighetsuppgift tillsatt styrelse eller nämnd.

§ 2.

Till kommunalt uppdrag må ej utses annan än den, som:

a) är röstberättigad i de gemensamma angelägenheterna för den kommun uppdraget avser eller, beträffande uppdrag hos kommunalförbund, för någon av de till förbundet hörande kommunerna;

b) är boende inom kommunens eller förbundets område;

c) uppnått tjugutre års ålder; samt

d) uppfyller de i lag eller författning för valbarhet till visst uppdrag särskilt stadgade villkor.

Dock må den ej utses, som

a) är omyndig;

b) är i konkurstillstånd.

Till ordförande i kyrkostämman samt till kyrkofullmäktig må kunna utses vederbörande kyrkoråds ordförande, ändå att han icke är röstberättigad å stämman eller vid valet av fullmäktige.

§ 3.

Kommer den, som utsetts till kommunalt uppdrag, därefter i den ställning att han (hon) ej längre är valbar därtill, skall han (hon) frånträda uppdraget.

§ 4.

De i 2—3 §§ meddelade bestämmelserna skola, i vad de hava avseende å uppdrag hos kommunalförbund, äga motsvarande tillämpning beträffande uppdrag hos sådan sammanslutning av skoldistrikt, varom sägs i 1 §.

Denna lag träder i kraft den

I vad denna lag innebär ändring av gällande bestämmelser om villkor för att utses till innehavare av uppdrag, äger den tillämpning i avseende å val för tid, som helt och hållet infaller efter den, men föranleder ej rubbning i beståndet av sådana val, som eljest företagits före samma dag.

Genom denna lag upphäves vad som finnes i lag eller särskild författning eller i instruktion för nämnd stridande mot bestämmelserna i denna lag.

Beträffande motiveringen för de framställda förslagen får utskottet hänvisa till vederbörande motioner.

Historik. Före 1918 års kommunala rösträttsreform diskvalificerades den för kommunal rösträtt som häftade för oguldna kommunalutskylder. I samband med införandet av allmän och lika kommunal rösträtt år 1918 mildrades också detta utskyldsstreck. Till följd av underlåten skattebetalning diskvalificerades härefter enligt kommunalförfattningarna endast den som i avseende å honom påförda utskylder till kommun, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren, häftade för utskylder för fler än två av dessa år. Detta utskyldsstreck har upphävts vid innevarande riksdag.

Rösträtt i kommunernas angelägenheter utgjorde redan enligt 1862 års kommunalförordningar ett grundläggande villkor för behörighet till vissa mera betydande kommunala förtroendeuppdrag. Den kommunala rösträttsreformen fick härigenom indirekt också karaktär av en revision av villkoren för innehav av dylika uppdrag. Från att tidigare den var obehörig härför, som överhuvud taget häftade för oguldna kommunalutskylder, diskvalificerades efter reformen endast den, som häftade för flera än två av de under de tre sistförflutna kalenderåren till betalning förfallna kommunalutskylderna.

I samband med antagandet av de nya kommunallagarna av år 1930 hemställde riksdagen, i anledning av motionen nr 268 i första kammaren av herrar Frändén och Erik Andersson, i skrivelse (nr 330) till Kungl. Maj:t om förslag till införande av bestämmelser i kommunallagarna, att den, som häftade för honom påförda utskylder till kommunen, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren, skulle vara utesluten från valbarhet vid val till kommunala förtroendeuppdrag.

I konstitutionsutskottets av riksdagen återopade utlåtande (nr 30) i ämnet hade anförts, att det vore en rimlig fordran, att de, som erhöles kommunala förtroendeuppdrag, och åt vilka sålunda överlätes att disponera över kommunens och skattebetalarnas medel ävensom, beträffande kommunalnämndens ledamöter, att förvalta kommunens egendom, uppbära dess inkomster och i övrigt handha dess drätsel, hade det samhällsintresse och det ekonomiska oberoende, att de för egen del både ville och kunde fullgöra de åligganden till kommunen, som de ålade och utkrävde av andra. I allmänhet upprätthölles måhända denna fordran inom kommunerna, men då motsatsen förekommit, borde lagbestämmelser härom införas. Utskottet ville emellertid icke vid dåvarande tidpunkt förelägga riksdagen något lagförslag i ämnet. — Emot konstitutionsutskottets hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utskyldsstreckets skärpning hade herr Strömberg jämte sju andra medlemmar av utskottet reserverat sig. Reservanterna framhöll, att det ifrågavarande kravet som regel upprätthölles inom kommunerna utan föreskrift i lag. Enligt deras mening vore det ej påkallat att på förevarande område lagstifta för undantagsfall. De vore övertygade om att såväl de valda förtroendemännen som de politiska partierna skulle bemöda sig om att ytterligare nedbringa antalet av de påtalade undantagsfallen utan lagstiftningens ingripande.

Enligt ett författningsförslag, som i anledning av den nyss berörda riksdagskrivelsen utarbetats inom socialdepartementet genom tillkallad sakkunnig (SOU 1933: 23 s. 51 ff.), skulle fullgjord skattebetalning till kommunen under de tre sistförflutna kalenderåren stadgas som ett villkor för behörighet att beklåda förtroendeuppdrag, vilka i valbarhets- och behörighetshänseende omedelbart reglerades i lagarna om kommunalstyrelse på landet och i stad, förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm, lagarna om församlingsstyrelse och om församlingsstyrelse i Stockholm samt lagarna om skolstyrelse i vissa kommuner och om folkskoleväsendet i Stockholm.

Spörsmålet om skärpning av utskyldsstrecket som diskvalifikationsgrund

för kommunala förtroendeuppdrag kom år 1934 ånyo under riksdagens prövning genom motionerna nr 70 i första kammaren av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. och nr 77 i andra kammaren av herr Lindman m. fl. I anledning av dessa motioner hemställde riksdagen i skrivelse (nr 292) till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t, efter verkställd allsidig utredning av frågan om skärpt kommunalt utskyldsstreck såsom villkor för valbarhet och behörighet till kommunala förtroendeuppdrag, måtte för 1935 års riksdag framlägga förslag till lagbestämmelser på området.

Konstitutionsutskottet hade i sitt till grund härför liggande utlåtande (nr 21) i ämnet anfört, att den nyss berörda, inom socialdepartementet verkställda utredningen, med hänsyn till sin begränsade omfattning, icke syntes kunna läggas till grund för den av riksdagen år 1930 begärda lagstiftningen. Den då gjorda framställningen hade varken inneburit eller åsyftat en sådan begränsning av giltighetsområdet för ifrågavarande lagstiftning, att ett skärpt utskyldsstreck endast skulle komma att gälla för sådana kommunala förtroendeuppdrag, som i valbarhets- eller behörighetshänseende omedelbart reglerades i kommunalförfattningarna för de s. k. primärkommunerna. Lagstiftningen borde ej i skilda kommuner få en olika verkan beroende på i vilken utsträckning förvaltningen centraliserats hos drätselkammare eller kommunalnämnd. Föga konsekvent vore det också att skärpa utskyldsstrecket såsom villkor för valbarhet till stads- och kommunalfullmäktige eller drätselkammare och kommunalnämnd men däremot icke till landsting eller landstings förvaltningsutskott. Syftemålet med de begärda lagbestämmelserna kunde dessutom endast delvis nås, om desamma icke komme att gälla även i fråga om sådana i särskilda författningar omhandlade styrelser för självförvaltning som fattigvårdsstyrelse, barnavårdsnämnd, sjukhusdirektion, hälsovårdsnämnd, nykterhetsnämnd, byggnadsnämnd och brandstyrelse. Stadgandena angående dessa styrelser och nämnder vore av kommunalrättslig natur. Därför borde, såsom ock förutsattes år 1930, frågan om skärpt kommunalt utskyldsstreck såsom villkor för valbarhet till desamma beredas och prövas i ett sammanhang med spörsmålet om införande i kommunallagarna av bestämmelser i motsvarande hänseende. Det kunde ifrågasättas, om icke därjämte övriga i kommunallagarna upptagna villkor för behörighet till där omhandlade kommunala förtroendeuppdrag borde utsträckas att gälla andra dylika uppdrag. Till spörsmålet, om de grundläggande reglerna angående de åsyftade behörighetsvillkoren borde införas i kommunallagarna även i vad de anginge sådana styrelser och nämnder, som reglerades i specialförfattningarna, ville utskottet icke taga ståndpunkt före utredningens slutförande. — Emot utskottets skrivelseförslag hade herr Hallén jämte åtta andra medlemmar av utskottet avgivit reservation med framhållande i huvudsak av samma synpunkter som i den förut berörda reservationen år 1930.

I proposition (nr 184) till 1935 års riksdag med förslag till lag om kommunalstyrelse i Stockholm förklarade sig emellertid föredragande departementschefen icke kunna tillstyrka införande av de valbarhetsvillkor, varom riksdagen gjort framställning. En skärpning av utskyldsstrecket såsom val-

barhetsvillkor vore enligt departementschefens mening icke erforderlig eller lämplig. Tillräckliga skäl hade icke heller anförts för införande av ett utskyldsstreck i de talrika fall, då för närvarande icke ens kravet på rösträtt blivit uppställt som valbarhetsvillkor. Den uteblivna skattebetalningen kunde bero av sjukdom, oförvållad arbetslöshet eller annan liknande orsak; att under sådana förhållanden förklara uppdragsgivaren obehörig att fortfarande innehava sitt uppdrag vore icke motiverat. Att bättre än det dåvarande utskyldsstrecket schematiskt gjorde skilja på de fall då bristande vilja och de fall då oförvållad oförmåga varit anledningen till den uteblivna skattebetalningen torde vara praktiskt ogenomförbart. Beaktas borde också att skatten först erlades upp till två år i efterhand. Den skattskyldiges förhållanden kunde då givetvis på grund av mellankommande omständigheter av den art, som nyss berörts, vara helt förändrade.

Riksdagen beslöt emellertid, i anledning av motionerna nr 314 i första kammaren av herr Bagge m. fl. och nr 550 i andra kammaren av herr Lindman m. fl. samt motionerna i samma kammare nr 514 av herr Nyblom och nr 523 av herr Carleson m. fl., på förslag av konstitutionsutskottet (utlåtande nr 19) för sin del införande av en bestämmelse i den föreslagna nya kommunalförfattningen för Stockholm om att den ej kunde vara stadsfullmäktig, vilken häftade för honom påförda utskylder till staden, vilka förfallit till betalning under något av de tre sistförflutna kalenderåren, samt att samma obehörighetsregel även skulle gälla beträffande medlemmar av stadens nämnder, för så vitt ej annat vore föreskrivet i lag eller särskild författning eller i nämndens instruktion. De av riksdagen antagna lagförslagen godkändes sedermera av Kungl. Maj:t.

Samtidigt anhöll 1935 års riksdag, i anledning av de nyss återopade motionerna nr 514 och 523 i andra kammaren, ävenledes på förslag av konstitutionsutskottet, i skrivelse (nr 237) till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t i avslutning till riksdagens i förut nämnda skrivelser åren 1930 och 1934 gjorda uttalanden, efter verkställd allsidig utredning av frågan om fullgjord skattebetalning såsom villkor för valbarhet och behörighet till kommunala förtroendeuppdrag för 1936 års riksdag måtte framlägga förslag till lagbestämmelser i ämnet. För utformningen av den allmängiltiga — för såväl Stockholm som övriga kommuner tillämpliga — regel i ämnet, vilken riksdagen i sina tidigare framställningar åsyftat, ansågs nämligen ytterligare utredning erfordras utöver den, som redan verkställts. Härvid borde övervägas, om icke övriga i kommunallagarna upptagna villkor för behörighet till där omhandlade kommunala förtroendeuppdrag borde utsträckas att gälla även andra dylika uppdrag.

Mot vad konstitutionsutskottet sålunda föreslagit hade herr Hallén jämte åtta andra medlemmar av utskottet reserverat sig.

Ehuru den av riksdagen begärda utredningen icke kommit till stånd, beslöt 1936 års riksdag, i anledning av dels motionen nr 126 i andra kammaren av herr Werner i Höjen m. fl., dels motionerna nr 167—171 i samma kammare av herr Olsson i Mora m. fl., dels ock motionerna nr 171 i första kammaren av herr Bagge m. fl. och nr 519 i andra kammaren av herr Lund-

qvist m. fl., på förslag av konstitutionsutskottet (utlåtande nr 27) för sin del antaga sådana ändringar i lagarna om kommunalstyrelse på landet och i stad, lagarna om församlingsstyrelse och om församlingsstyrelse i Stockholm, lagen om skolstyrelse i vissa kommuner samt lagen om landsting, att det år 1935 i den nya kommunalförfattningen för Stockholm införda skärpta valbarhets- och behörighetsvillkoret blev tillämpligt å ordförande och vice ordförande i kommunalstämma och kyrkostämma, å kommunal-, stads- och kyrkofullmäktige, å medlemmar av kommunalnämnd, drättselkammare, kyrko- och skolråd, folk- och fortsättningsskolestyrelse samt biblioteksstyrelse ävensom å landstingsman och medlem av landstingets förvaltningsutskott.

De av riksdagen antagna lagändringarna godkändes sedermera av Kungl. Maj:t. Dessa skulle emellertid endast äga tillämpning i avseende å val för tid, som helt och hållet infölle efter den 31 december 1936, men ej föranleda rubbning i beståndet av sådana val som eljest företagits före samma dag.

Vidare begärde 1936 års riksdag — likaledes på förslag av konstitutionsutskottet — som icke var beredd att utan närmare utredning i kommunal-lagarna införa allmänna valbarhetsbestämmelser, gällande även för sådana kommunala uppdragshavare, som ej vore i sådan lag särskilt nämnda, i skrivelse (nr 106) till Kungl. Maj:t skyndsam utredning och förslag i nämnda avseende.

Emot konstitutionsutskottets förslag till lagändringar och till skrivelse hade herr Strömberg jämte åtta andra medlemmar av utskottet avgivit reservation under åberopande av i huvudsak samma skäl som framförts av föredragande departementschefen i den förut berörda propositionen (nr 184) till 1935 års riksdag.

I anledning av motionen nr 292 i andra kammaren av herr Mårtensson m. fl. hemställde konstitutionsutskottet (utlåtande nr 14) vid 1937 års riksdag, att riksdagen skulle begära skyndsam utredning och förslag angående upphävande av de åren 1935 och 1936 beslutade skärpningarna av utskylds-strecket som valbarhets- och behörighetsvillkor till kommunala förtroende-uppdrag. Till stöd härför framhöll utskottet, att fordran på fullgjord skattebetaling faktiskt upprätthållits inom kommunerna redan före den beslutade skärpta lagstiftningen i ämnet. I de sällsynta fall, då undantag härifrån kunde ha förekommit, ansåg utskottet dessa ha varit motiverade av tungt vägan-de skäl såsom sjukdom, oförvållad arbetslöshet eller annan liknande orsak; och att i sådana fall förklara en kommunal uppdragshavare obehörig att inneha sitt förtroendeuppdrag fann utskottet icke motiverat. Utskottet ansåg därför lagstiftningen böra ändras, innan den ännu hunnit bliva till men för det kommunala livet.

I en reservation till konstitutionsutskottets utlåtande av herr Gustaf Adolf Björkman jämte åtta andra medlemmar av utskottet yrkades avslag å utskottets hemställan under hänvisning bland annat till att de, åt vilka överlämnades att disponera över kommunens och skattebetalarnas medel och att förvalta kommunens egendom, måste för egen del både vilja och kunna fullgöra sina åligganden mot kommunen; dessutom anmärktes det, att den nya lagstiftningen faktiskt ännu icke trätt i tillämpning.

Herr Holmbäck framhöll i en av honom avgiven, till utlåtandet fogad reservation, att allmän enighet torde råda om att endast den, som ordentligt fullgjorde sina ekonomiska skyldigheter mot kommunen, borde vara valbar till kommunala förtroendeuppdrag, men att å andra sidan den, som på grund av sjukdom eller arbetslöshet kommit att något år restera för kommunala utskylder, icke på denna grund borde utestängas från valbarhet. Anledningen till att — när man 1935 och 1936 för att utestänga skatteskolmare från valbarhet skärpte kommunallagarnas behörighetsvillkor för val till kommunala förtroendeposter — icke samtidigt gav regler om att den, som på grund av sjukdom eller arbetslöshet kommit att restera för skatt, fortfarande skulle äga valbarhet, torde endast legat i att man ansett det tekniskt omöjligt att införa dylika regler. Den uppfattning, man i detta hänseende hyste, torde vila på den undersökning i fråga om utskyldsstrecket, som verkstälts av särskilda kommitterade inom justitiedepartementet, i den 14 november 1918 avgivet betänkande med förslag till revision av fattigvårds- och utskyldsstrecken. Stora svårigheter reste sig otvivelaktigt mot undantag från utskyldsstrecket som valbarhetsvillkor, så att personer, vilka på grund av sjukdom eller arbetslöshet resterade för kommunalskatt, skulle behålla sin valbarhet. Kommitterades framställning syntes dock icke vara avgörande. Vad kommitterade på ett bindande sätt visat upp vore, att man icke hade möjlighet att från ett generellt utskyldsstreck som villkor för rösträtt stadga undantag för dem, som på grund av sjukdom eller arbetslöshet kommit att restera för skatten. Den fråga, det här gällde, avsåg emellertid, om man kunde ha sådan möjlighet i fråga om ett utskyldsstreck som valbarhetsvillkor. Bland annat vore därvid att märka, att det gällde mycket färre personer och att frågan om valbarheten icke behövde lösas genom röstlängden utan kunde uppskjutas till senare tillfälle. Frågan om undantag från utskyldsstrecket för att bereda valbarhet åt personer, som på grund av sjukdom eller arbetslöshet resterade för skatt, borde enligt reservantens mening därför göras till föremål för utredning.

Vid ärendets behandling i kamrarna stannade dessa i skiljaktiga beslut. Första kammaren biföll den av herr Gustaf Adolf Björkman m. fl. avgivna reservationen, under det att andra kammaren biföll utskottets hemställan. Frågan hade alltså förfallit.

Spörsmålet om upphävande av de åren 1935 och 1936 införda skärpta valbarhets- och behörighetsbestämmelserna i fråga om kommunala förtroendeuppdrag berördes härefter vid 1939 års lagtima riksdag i en interpellation i andra kammaren av herr Nordström i Kramfors. Statsrådet och chefen för justitiedepartementet meddelade i sitt interpellationssvar, att det syntes honom finnas anledning undersöka den nya lagstiftningens verkningar. Det borde enligt hans mening vara möjligt att genom infordrande av yttranden från myndigheter och partiorganisationer erhålla en konkret och tillförlitlig bild av den omfattning, i vilken personer verkligen nödgats avstå från att delta i förtroendeställning i det kommunala livet på grund av ifrågavarande behörighetsvillkor, och i vad mån den bristande skattebetalningen berott på omständigheter som kunde ursäktas densamma. Resultatet av en så-

dan undersökning ansåg statsrådet vara ägnat att belysa den praktiska betydelsen av den lagstiftningsfråga som framförts av interpellanten. Statsrådet upplyste vidare, att chefen för socialdepartementet meddelat honom, att han hade för avsikt att låta verkställa en dylik utredning.

I syfte att mildra de ofta betydande olägenheter, som värnpliktiga, vilka inkallas till tjänstgöring vid förstärkt försvarsberedskap eller mobilisering, få vidkännas på grund av avbrottet i sin vanliga verksamhet, antogs sedermera hösten 1939 en lag om upphävande i vissa fall av verkan av uraktlåtenhet att erlagga utskylder till kommun eller annan menighet med avseende å rösträtt och behörighet. Enligt denna lag skulle vid tillämpning av i lag givna stadganden angående villkor för utövande av rösträtt och behörighet att inneha uppdrag, person, som inkallats till tjänstgöring vid förstärkt försvarsberedskap eller mobilisering, icke anses häfta för oguldna utskylder, vilka förfallit till betalning under tiden för sådan tjänstgöring eller inom två månader från tjänstgöringens slut och med vilkas indrivning anstånd åtnjutits enligt särskilda, av Konungen utfärdade bestämmelser. — Denna lag ersattes år 1944 av en ny lag i samma ämne. Den nya lagen är tillämplig å värnpliktiga i allmänhet samt viss civilmilitär personal. Dessa skola enligt lagen icke anses häfta för oguldna utskylder, som förfallit till betalning under tiden för militärtjänstgöringen eller inom tre månader före tjänstgöringens början eller tre månader efter dess slut, under förutsättning, att den värnpliktige inom föreskriven tid gjort ansökan om anstånd med indrivning av utskylderna jämlikt 1944 års förordning angående indrivning av utskylder hos värnpliktiga m. fl.

Vid 1940 års lagtima riksdag föreslogs i motionen nr 160 i andra kammaren av herr Olsson i Stockholm m. fl., att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag om upphävande av de skärpta valbarhets- och behörighetsreglerna till kommunala förtroendebefattningar, som beslötos åren 1935 och 1936. Konstitutionsutskottet (utlåtande nr 8) avstyrkte förslaget under hänvisning till den förut omnämnda, i interpellationssvaret den 3 maj 1939 utlovade utredningen i ämnet, vilken visserligen icke påbörjats men av utskottet förutsattes komma att företagas så snart förhållandena sådant medgäve. Kamrarna fattade beslut i enlighet med utskottets hemställan.

Samma fråga kom ånyo under riksdagens prövning år 1941 genom motionerna nr 71 i första kammaren av herr Wagnsson m. fl. och nr 108 i andra kammaren av herr Edberg m. fl. I anledning av dessa motioner hemställde konstitutionsutskottet (utlåtande nr 14), att riksdagen hos Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning av frågan om sådan mildring av de åren 1935 och 1936 beslutade skärpta valbarhets- och behörighetsvillkoren för vissa kommunala förtroendeuppdrag, att den, som oförvållat, i följd av arbetslöshet eller sjukdom eller av annan jämförlig orsak, kommit att häfta för kommunalutskylder för något av de senaste tre åren, icke därigenom diskvalificerades för sådana uppdrag, samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Till stöd härför framhöll utskottet, att till grund för de åren 1935 och 1936 införda skärpta bestämmelserna med avseende å det kommunala utskyldsstrecket såsom valbarhets- och behörighetsvillkor hade anförts, att det vore en rimlig fordran, att de, som erhöle kommunala förtroendeuppdrag, och åt vilka sålunda överlättes att disponera över kommunens och skattebetalarnas medel ävensom, beträffande kommunalnämndens och drätselkammarens ledamöter, att förvalta kommunens egendom, uppbära dess inkomster och i övrigt handhava dess drätsel, hade det samhällsintresse och det ekonomiska oberoende, att de för egen del både ville och kunde fullgöra de skyldigheter till kommunen, de ålade och utkrävde av andra. Häremot hade emellertid anmärkts, att denna fordran faktiskt upprätthållits inom kommunerna redan före den beslutade skärpningen av lagbestämmelserna, att i de sällsynta fall, då undantag härifrån förekommit, dessa varit grundade på tungt vägande skäl såsom arbetslöshet eller sjukdom hos vederbörande eller på annan jämförlig orsak samt att det i sådana fall icke kunde vara motiverat att förklara en kommunal uppdragshavare obehörig att fortfarande inneha sin förtroendesyssla.

Genom 1939 års lag om upphävande i vissa fall av verkan av uraktlåtenhet att erlægga utskylder till kommunen eller annan menighet med avseende å rösträtt och behörighet hade statsmakterna för ett speciellt fall, nämligen beträffande värnpliktiga som inkallats till tjänstgöring vid förstärkt försvarsberedskap eller mobilisering, redan anslutit sig till denna senare åsikt. Enligt utskottets mening borde man emellertid icke stanna härvid utan söka mildra det åren 1935 och 1936 skärpta kommunala utskyldsstrecket såsom valbarhetsvillkor därhän, att obehörighet till kommunala förtroendeuppdrag icke inträdde därför att vederbörande oförvållat, i följd av arbetslöshet eller sjukdom eller av annan jämförlig orsak, kommit att häfta för utskylder till kommunen för något av de tre sista kalenderåren.

Anledningen till att icke redan de nämnda år beslutade bestämmelserna erhöle en sådan mjukare utformning torde varit att finna i de tekniska svårigheter, som ansetts vara förenade med utformningen av sådana regler. Det av särskilda kommitterade inom justitiedepartementet år 1918 avgivna betänkandet med förslag till revision av fattigvårds- och utskyldsstrecken hade ådagalagt dessa svårigheter beträffande utskyldsstrecket såsom rösträttsvillkor. Men svårigheterna måste enligt utskottets mening vara väsentligen mindre, då frågan endast avsåge utskyldsstrecket såsom valbarhetsvillkor. I senare fallet anginge den endast ett i förhållande till de röstberättigade ringa antal personer, för vilka behörighetsfrågan icke behövde lösas redan genom röstlängden utan först vid en senare tidpunkt och då borde kunna anföras åt något för ett opartiskt bedömande av detta grannliga spörsmål särskilt kvalificerat organ. Utskottet tillstyrkte därför en utredning av frågan om ett mildrande på angivet sätt av det åren 1935 och 1936 beslutade skärpta utskyldsstrecket såsom behörighetsvillkor.

I en till konstitutionsutskottets utlåtande fogad reservation av herr Oscar Gottfrid Karlsson jämte sju andra utskottsmedlemmar hemställdes, att riks-

dagen för sin del måtte antaga vissa där framlagda förslag till ändrad lydelse av kommunallagarna, åsyftande upphävande av de åren 1935 och 1936 beslutade skärpningarna av utskyldsstrecket såsom valbarhets- och behörighetsvillkor till vissa kommunala förtroendeuppdrag. Enligt reservanternas åsikt var det inte möjligt att på ett objektivt sätt skilja de »självförvållade» från de »oförvållade», och då det under normala förhållanden torde vara ytterligt sällsynt, att skattesolkare vore innehavare av kommunala förtroendeuppdrag, vore det enligt deras mening inte riktigt att bibehålla en bestämmelse, som i en svår och pressande tid hade visat sig vara till skada i åtskilliga fall.

I en annan reservation av herr Holmström jämte tre andra utskottsmedlemmar framhölls, att den lagstiftning, som genomfördes 1939, enligt vad som uppgivits, icke i skäligen omfattning förebyggt, att personer, som inkallats till tjänstgöring vid förstärkt försvarsberedskap eller mobilisering, på grund av härigenom uppkomna svårigheter vid erläggandet av utskylder måst frånträda av dem innehavda kommunala förtroendeuppdrag. Om så vore fallet och om det funnes anledning befara, att detsamma komme att inträffa i fortsättningen, borde en uppmjukning av 1939 års lagstiftning företagas. Vad åter anginge frågan om upphävande av gällande hinder för valbarhet för dem, som av annan anledning än militärtjänstgöring underlåtit att erlægga utskylder, hade inga skäl anförts, som borde föranleda frågående av den ståndpunkt riksdagen intog i frågan åren 1935 och 1936.

Vid ärendets behandling i kamrarna stannade dessa i skiljaktiga beslut. Under det att första kammaren biträdde utskottets hemställan, biföll andra kammaren den nyss berörda reservationen av herr Oscar Gottfrid Karlsson m. fl. Sammanjämkningen av den skiljaktighet, som alltså förelåg mellan kamrarnas beslut, ägde rum på det sätt, att kamrarna, med frånträdande av sina förut fattade beslut, i skrivelse (nr 336) till Kungl. Maj:t anhöllo om utredning av frågan om mildring eller upphävande av de åren 1935 och 1936 beslutade skärpningarna av utskyldsstrecket som valbarhets- och behörighetsvillkor för vissa kommunala förtroendeuppdrag samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

1941 års utskyldsstreckssakkunniga. I anledning av sist berörda riksdagsskrivelse tillkallade chefen för socialdepartementet med stöd av nådigt bemyndigande den 26 september 1941 ledamöterna av riksdagen herrar Hallén, Albertsson, Jones Erik Andersson, Herlitz och Nilsson i Göteborg att inom socialdepartementet verkställa utredning av frågan om mildring eller upphävande av de åren 1935 och 1936 beslutade skärpningarna av utskyldsstrecket som diskvalifikationsgrund för valbarhet och behörighet till vissa kommunala förtroendeuppdrag.

De sakkunniga avgåvo den 30 december 1943 PM med förslag till lag med bestämmelser om allmänna behörighetsvillkor för vissa kommunala uppdrag m. m. (SOU 1944: 4).

De sakkunniga framhöllö i sin PM, att enligt deras mening kunde det

skärpta utskyldsstrecket såsom diskvalifikationsgrund för behörighet till vissa kommunala förtroendeuppdrag i sin tillämpning verka så strängt, att en revision av detsamma finge anses påkallad. En sådan revision borde emellertid ej syfta till ett fullständigt slopande av strecket utan endast till en mildring av detsamma. Bestämmelserna i ämnet vilade nämligen på den i och för sig riktiga principen, att de, som utsågos till eller innehade kommunala förtroendeuppdrag, också borde fullgöra sina skyldigheter till kommunen.

I fråga om sättet för genomförande av en uppmjukning av utskyldsstrecket uttalade de sakkunniga som sin mening, att de nuvarande bestämmelserna i ämnet vore skäligen godtyckligt utformade, då de för valbarhet och behörighet till vissa uppdrag uppställde kravet på fulljord skattebetalning till kommunen i fråga om tre på varandra följande års utskylder. Beträffande kommunalutskylder gällde vid de nuvarande reglernas tillkomst ej en treårig utan en tioårig preskriptionstid; numera gällde sedan den 1 juli 1943 en femårig sådan tid. I förhållande till utskyldsstrecket som diskvalifikationsgrund för kommunal rösträtt skulle vidare redan ett så formulerat utskyldsstreck som obehörighetsgrund för uppdrag, att den ej kunde utses till eller inneha kommunala förtroendeuppdrag, varom nu vore fråga, vilken häftade för det sistförflutna årets kommunalutskylder, framstå som en betydande skärpning. Redan därigenom skulle den princip, på vilken strecket vilade, komma tillräckligt tydligt till uttryck. Streckets efterlevnad skulle då också bli lättare att övervaka än vad nu vore fallet. De sakkunniga ansåge sig därför böra förorda en sådan allmän mildring av strecket, att genom detsamma endast den diskvalificerades för uppdrag, vilken häftade för honom påförda kommunalutskylder, som förfallit till betalning under det sistförflutna kalenderåret.

Vid en reform på området borde enligt de sakkunnigas mening lagstiftningen emellertid ej stanna vid den i det föregående berörda mildringen av utskyldsstrecket. Om och i den mån så visade sig vara av behovet påkallat samt tekniskt möjligt att genomföra borde dessutom i särskilda fall eftergift kunna meddelas även från ett på nyss angivna sätt uppmjukat utskyldsstreck.

Förhållandena motiverade emellertid enligt de sakkunnigas mening ej medgivande av dispens från de föreslagna bestämmelserna om utskyldsstrecket såsom diskvalifikationsgrund för valbarhet till uppdrag. Strecket hade nämligen, enligt vad som framginge av inhämtade upplysningar, knappast ens i sin nuvarande utformning visat sig medföra några mera betänkliga konsekvenser, då fråga vore om valbarheten. Härtill komme, att betydande tekniska svårigheter möttte att på ett tillfredsställande sätt ordna ett eftergiftsförfarande i förevarande fall, framför allt då fråga vore om valbarhet till sådana uppdrag, vilkas innehavare utsåges genom kommunalval eller val på stämma. Dispens från utskyldsstrecket kunde nämligen svårigen tänkas meddelad efter valtillfället utan endast före detsamma. Ett beslut om eftergift av utskyldsstrecket skulle därför lätt kunna komma att framstå som ett

slags officiell auktorisation på vederbörande kandidats lämplighet som kommunal förtroendeman.

Enligt de sakkunnigas uppfattning förhölle det sig däremot annorlunda i fråga om eftergift från strecket beträffande personer, som redan utsetts till innehavare av kommunala förtroendeuppdrag. Här kunde ett dispensförfarande väntas få praktisk betydelse även med den i det föregående föreslagna allmänna utformningen av utskyldsstrecket. Väl funnes det ett betydande antal kommuner, där några ogynnsamma verkningar av strecket icke framträtt. Men det funnes också kommuner, där motsatsen varit fallet. Under de tre åren 1939, 1940 och 1941 företog sålunda t. ex. enbart länsstyrelsen i Västernorrlands län ej mindre än etthundraaderton röstsammanräkningar för utseende av efterträdare till avgångna kommunala förtroendemen (kommunal- och kyrkofullmäktige), som diskvalificerats för sina uppdrag i följd av strecket. Av inhämtade uppgifter framginge vidare, att avgång till följd av strecket i omkring en tredjedel av samtliga uppgivna fall ansetts skäligen ha haft sin grund i att vederbörande uppdragshavare oförvållat kommit att häfta för sina kommunalutskylder som följd av arbetslöshet, sjukdom eller annan jämförlig orsak. Det vore otvivelaktigt sådana fall, som framkallat krav på upphävande av de åren 1935 och 1936 skärpta bestämmelserna om utskyldsstrecket. Uppfattningen, att strecket vore för strängt, hade också lett till den i och för sig stötande konsekvensen, att kommunala förtroendemen, som blivit obehöriga för dessa i följd av strecket, enligt vad som upplysts i vissa fall fått fortsätta att utöva sina uppdrag, ehuru det varit känt för vederbörande kommunala organ, att personerna i fråga voro obehöriga för uppdragen.

En bestämmelse om eftergift i vissa fall från huvudregeln om utskyldsstrecket skulle enligt de sakkunnigas mening alltså kunna få en betydelsefull uppgift att fylla, då fråga vore om den fortsatta behörigheten för redan valda kommunala förtroendemen. En grundläggande förutsättning för att ett beslut om eftergift skulle kunna meddelas borde enligt de sakkunnigas mening vara, att orsaken till att vederbörande uppdragshavare häftade för sina kommunalutskylder vore att söka i förhållanden, över vilka han icke skäligen kunnat råda. Denne borde oförskyllt ha kommit i den situationen, att det blivit omöjligt för honom att gälda sina kommunalutskylder. Som exempel på godtagbara grunder för dispens anfördes olycksfall, invaliditet, egen sjukdom eller sjukdom hos anhörig, för vilken vederbörande uppdragshavare har försörjningsplikt enligt lag, arbetslöshet, naturkatastrof av något slag såsom missväxt, hagelskada och översvämning ävensom krig och utomordentliga av krig föranledda förhållanden eller i sambad därmed stående ingripanden från det allmännas sida. Flera samverkande sådana förhållanden, v vilka vart och ett vore av mindre omfattning, borde enligt de sakkunnigas mening självfallet kunna tillmätas samma betydelse som en enda omständighet av i och för sig större räckvidd.

Beslutanderätten i frågan, om en kommunal förtroendeman, i trots av att han häftade för sina utskylder till kommunen, ändock icke skulle bli va

obehörig för sitt uppdrag, borde enligt de sakkunnigas uppfattning anförtros åt vederbörande kommuns beslutande myndighet. Med den personkänedom, som kunde antagas vara för handen hos detta organ, borde det vara mest skickat att pröva omständigheterna i det särskilda fallet. Som en garanti mot missbruk av dispensrätten borde kvalificerad majoritet krävas för beslut, varom nu vore fråga. Av samma anledning borde beslutet underställas länsstyrelsen för fastställelse.

De sakkunniga uttalade vidare som sin mening önskvärdheten av att de å vissa viktigare kommunala förtroendeuppdrag tillämpliga valbarhets- och behörighetsreglerna, bland vilka utskyldsstrecket inginge, i nu förevarande sammanhang utsträcktes till att omfatta samtliga medlemmar av kommunala styrelser och nämnder samt andra sådana organ för handhavande av kommunala förvaltnings- och verkställighetsuppgifter. Den inkonsekvens, som utmärkte nuvarande lagstiftningen i förevarande hänseende, borde enligt de sakkunnigas uppfattning icke längre få bestå. Det kunde icke vara rimligt, att utskyldsstrecket skulle få en olika faktisk verkan inom kommunerna, allt eftersom den kommunala medelsförvaltningen i mer eller mindre stor utsträckning vore centraliserad till kommunalnämnd och drätselkammare. Det kunde vidare ej finnas mindre anledning att ha ett utskyldsstreck föreskrivet som diskvalifikationsgrund för medlemskap av fattigvårdsstyrelse än för medlemskap av kyrkoråd och skolråd eller av folk- och fortsättnings-skolestyrelse. Det vore också oegentligt, att intet utskyldsstreck vore tillämpligt å medlemmar av hälsovårdsnämnd i stad, då ett sådant streck gällde för medlemmar av hälsovårdsnämnd på landet. De sakkunniga ville emellertid betona, att då de förordat införandet av enhetliga valbarhets- och behörighetsregler för kommunala förtroendeuppdrag i allmänhet, huvudsyftet härmed ingalunda vore att utsträcka utskyldsstreckets tillämpningsområde utan att åstadkomma konsekvens och reda i lagstiftningen på förevarande område.

För de sakkunniga framstod det som en naturlig konsekvens av deras förslag om införande av allmänna valbarhets- och behörighetsvillkor för flertalet kommunala uppdragsgivare att bestämmelserna i ämnet utbrötes ur kommunallagarna och infördes i en särskild lag. De sakkunnigas förslag till lag med bestämmelser om allmänna behörighetsvillkor för vissa kommunala uppdrag är som bilaga fogad till förevarande utlåtande. (Bilaga.)

Två av de sakkunniga, herrar Herlitz och Nilsson i Göteborg, hade reserverat sig mot de sakkunnigas förslag med avseende på utskyldsstrecket.

Herr Herlitz hade ej funnit tillräckliga skäl tala för majoritetens uppfattning, att endast den skulle diskvalificeras som kommunal uppdragshavare, vilken häftade för de kommunalutskylder som förfallit till betalning under det sistförflutna kalenderåret. Än mindre hade reservanten kunnat ansluta sig till majoritetens förslag om en anordning, genom vilken i särskilda fall undantag skulle kunna göras från huvudregeln. Det läte sig nämligen knappast göra, att på ett tillfredsställande sätt särskilja dem, som »oförvållat»

häftade för utskylder, från andra. Förslaget sökte åstadkomma en dylik åtskillnad genom en ytterst allmän sats (»är orsaken härtill att söka i förhållanden, över vilka han icke skäligen kunnat råda»), men kringginge därmed svårigheterna. Huruvida vissa förhållanden orsakat häftandet, och huruvida vederbörande icke »skäligen» kunnat råda över dessa förhållanden, vore frågor, som ofta icke kunna tillförlitligt utredas, och som, även då fakta vore klara, i varje särskilt fall kunde bliva föremål för de mest skiljaktiga bedömanden. Svaret måste ofta utfalla olika alltefter olika samhällseliga miljöer, olika politiska åskådningar, olika tänkesätt i övrigt o. s. v. Man måste därför, trots de garantier förslaget uppställde, räkna med att stadgandets tillämpning skulle bliva mycket växlande. Stadgandets obestämdhet lämnade också spelrum för godtycke och maktmissbruk vid tillämpningen; det vore fara för att undantag komme att — av politiska skäl, på grund av personliga hänsyn o. s. v. — medgivas i åtskilliga fall, som ej varit avsedda. Det vore enligt reservantens mening föga tilltalande, att utövningen av de viktiga medborgerliga förtroendeuppdragen skulle bero av sådana avgöranden.

Herr Nilsson i Göteborg framhöll i sin reservation, att den av majoriteten bland de sakkunniga föreslagna mildringen av strecket ej vore tillräcklig. Även med en dylik utformning av detsamma, kunde det komma att inträffa, att en i övrigt härför lämpad person icke kunde väljas till kommunal förtroendeman därför, att han i följd av arbetslöshet, sjukdom eller av annan fullt jämförlig orsak kommit att häfta för det sistförflutna årets utskylder till kommunen. För dylika fall föresloges av majoriteten införande av ett slags dispensförfarande, väl ej beträffande valbarheten, men i fråga om behörigheten för uppdrag. Det förordade förfaringssättet skulle emellertid enligt reservantens åsikt — därest det upphöjdes till lag — näppeligen kunna tänkas komma att få någon praktisk betydelse. Det vore nämligen föga troligt, att en kommunal förtroendeman, som kommit att häfta för sina utskylder till kommunen, ens för det fall, att synnerligen ömmande omständigheter härvid förelåge, skulle vilja underkasta sig den offentliga granskning, som skulle bli följderna av att det föreslagna dispensförfarandet toges i bruk; all sannolikhet talade för att han skulle föredraga att frivilligt frånträda sitt uppdrag. Vad majoriteten föresloge, vore alltså en i praktiken betydelselös uppmjukning av utskyldsstrecket som diskvalifikationsgrund för behörighet till uppdrag. Då någon annan framkomlig väg för mildring av de år 1935 och 1936 införda skärpta valbarhets- och behörighetsbestämmelserna för kommunala förtroendeuppdrag ej syntes föreligga, borde förevarande bestämmelser därför upphävas. En sådan åtgärd behövde ej heller få några ur demokratisk synpunkt vådliga konsekvenser. Det funnes, framhöll herr Nilsson vidare, på nu förevarande område av det offentliga livet ej mindre anledning att lita till vederbörande partiorganisationers och väljares sunda omdöme än då det gäller t. ex. korande av kandidater till och utseende av ledamöter i riksdagens andra kammare, för vilka intet utskyldsstreck gällde.

Yttranden över 1941 års utskyldsstreckssakkunnigas förslag. Över de sakkunnigas betänkande ha efter remiss yttranden avgivits av överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund och Svenska landstingsförbundet.

De sakkunnigas uppfattning, att ett utskyldsstreck bör finnas kvar, har delats eller lämnats obestridd av det stora flertalet av de hörda myndigheterna. De av dessa, som närmare utvecklat skälen för sin tillstyrkan, ha därvid i regel anfört samma motivering som de sakkunniga, nämligen att de, som utses till eller inneha kommunala förtroendeuppdrag, också böra ha fullgjort sina skyldigheter till kommunen.

Svenska stadsförbundet och Svenska landstingsförbundet ha däremot ansett, att utskyldsstrecket helt torde kunna upphävas.

Svenska stadsförbundet¹ framhåller, att ett utskyldsstreck icke kan anses mera påkallat i fråga om kommunala val än för val till riksdagens andra kammare. Då i avseende å sistnämnda val intet behov av utskyldsstrecket gjort sig gällande, synes ett slopande av det kommunala utskyldsstrecket icke behöva väcka några betänkligheter.

Svenska landstingsförbundet² anför:

Styrelsen är helt ense med de sakkunniga, att en kommunal förtroendeman bör ha fullgjort sin skatteplikt mot kommunen. Denna regel synes självklar och torde icke av någon bestridas. Det torde närmast böra ankomma på väljarna att se till, att den upprätthålles i praktiken. Med det starka inflytande, de politiska partierna ha i fråga om kandidatnomineringen, kan man utgå från att dessa skola låta sig angeläget vara att övervaka, att kravet på fullgjord skattebetalning är uppfyllt.

Under sådana förhållanden torde en särskild lagbestämmelse om fullgjord skatteplikt knappast vara behövlig och skulle, såsom de sakkunniga påvisa, i praktiken kunna leda till mindre önskvärda konsekvenser.

Ett uttalande i samma riktning har gjorts av länsstyrelsen i Västmanlands län, som dock tillstyrkt de sakkunnigas förslag. Det kan enligt länsstyrelsens mening ifrågasättas, huruvida utskyldsstrecket överhuvud taget har någon uppgift att fylla numera, då känslan av förpliktelse att fullgöra skyldigheterna mot stat och kommun torde vara allmänt förhärskande bland de befolkningskategorier i samhället, som intressera sig för medborgerliga angelägenheter.

Länsstyrelsen i Värmlands län har i sitt yttrande hänvisat till att riksdagen år 1943 uttalade sig för utskyldsstreckets avskaffande såsom diskvalifikationsgrund för rösträtt vid politiska och kommunala val, och framhållit att då utskyldsstrecket såsom rösträttsstreck är grundvalen för utskyldsstrecket såsom valbarhets- och behörighetsstreck, måste det nämnda riksdagsbeslutet an-

¹ Tvenne medlemmar av styrelsen (herrar Nylander och Hernqvist) ha reserverat sig mot detta uttalande och anslutit sig till de synpunkter, som anförts av herr Herlitz.

² Från styrelsens majoritet — herrar Fast, Hage, Anderberg och C. P. Olsson — avvikande mening har anmälts dels av herrar ordföranden och Tjällgren, vilka ansett, att styrelsen bort tillstyrka sakkunnigmajoritetens förslag, dels av herr J. B. Johansson, som uttalat sin anslutning till den av professor Herlitz avgivna reservationen.

ses innebära att riksdagen uttalat sig mot en reformering av utskyldsstrecket överhuvud taget.

Överståthållarämbetet har anfört, att den utpräglad politiska karaktären av förevarande fråga gör, att förslaget till lösning av densamma icke synes lämpligen böra göras till föremål för kritiskt bedömande av ett förvaltningsorgan, såvitt gäller huvudprincipen däri.

De sakkunnigas uppfattning, att nuvarande utskyldsstreck i sin tillämpning kan verka så strängt, att en »mildring» av detsamma bör äga rum, har delats av flertalet av de hörda myndigheter, som uttalat sig i förevarande fråga.

Länsstyrelserna i Södermanlands, Östergötlands och Jönköpings län ha däremot anfört, att de sakkunniga icke kunnat påvisa några praktiska olägenheter med den nuvarande ordningen eller eljest motiverat den föreslagna uppmjukningen av utskyldsstrecket.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har ställt sig tveksam till frågan huruvida tillräckliga skäl föreligga för en uppmjukning, men vill dock ej motsätta sig de sakkunnigas förslag, därest man måste räkna med arbetslöshet med ty åtföljande oförmåga att i större omfattning fullgöra skattebetalning. Liknande synpunkter ha anförts av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län. Även länsstyrelsen i Jämtlands län har anmält viss tvekan i frågan om behov av uppmjukning föreligger.

De sakkunnigas förslag, att endast den skall diskvalificeras för uppdrag, vilken häftar för honom påförda kommunalutskylder, som förfallit till betalning under det sistförflutna kalenderåret, har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Kalmar, Kristianstads, Hallands, Göteborgs och Bohus, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län samt Svenska landskommunernas förbund.

Förutom av länsstyrelserna i Södermanlands, Östergötlands och Jönköpings län ha de sakkunnigas förslag i förevarande del även avstyrkts av länsstyrelserna i Gotlands och Skaraborgs län.

Länsstyrelsen i Gotlands län anför sålunda:

En dylik mildring av strecket skulle mången gång kunna leda till, att en person, som en följd av år underlåtit fullgöra sin skatteskyldighet till kommunen, genom inbetalning av sistförflutna årets utskylder omedelbart före ett val skulle kunna vinna valbarhet. För valbarhet och behörighet till kommunalt förtroendeuppdrag bör man kunna fordra, att viljan till att göra rätt för sig icke endast är tillfällig och beroende på önskan att bli vald. Vederbörande måste kunna visa sannolika skäl för att så icke är förhållandet, och då nuvarande lagstiftning uppställt en fordran på skyldigheternas fullgörande under tre år i följd, torde denna regel icke kunna anses godtyckligt vald utan fastmer få anses utgöra ett minimikrav för nämnda sannolikhetsbevisning.

De sakkunnigas förslag, att eftergift skall i vissa fall kunna meddelas från utskyldsstrecket, har tillstyrkts av länsstyrelserna i Uppsala, Kalmar, Hal-

lands, Västmanlands, Västernorrlands och Västerbottens län samt av Svenska landskommunernas förbund.

Länsstyrelsen i Västmanlands län har särskilt framhållet, att de farhågor, som uttalats i fråga om svårigenomförbarheten av det föreslagna dispensförfarandet, synas överdrivna. Med de garantier mot missbruk, med vilka den ifrågasatta mildringen av diskvalifikationen skulle komma att kringgärdas, torde man med stor sannolikhet kunna förvänta, att de fall komma att bliva ytterst sällsynta, där en dispens kommer att ifrågasättas.

Länsstyrelsen i Uppsala län har uttalat, att det ej borde vara omöjligt att finna en form för dispensering från skattebetalningen redan i samband med valtillfället för nu berörda fall, då det ur allmän och enskild synpunkt ansåges önskvärt att bristen ej medför obehörighet att mottaga kommunalt uppdrag. För den prövning, som för ändamålet bleve erforderlig, kunde tänkas en samverkan mellan valnämnd och länsstyrelse, eventuellt en handläggning av länsstyrelse efter utredning av de organ, som i allmänhet stå till dess förfogande.

Av de myndigheter, som tillstyrkt de sakkunnigas förslag i förevarande del, har viss erinran framförts av länsstyrelserna i Kalmar och Västernorrlands län, som ansett det lämpligare, att frågan om eftergift från bestämmelserna om utskyldsstreck direkt avgöres av länsstyrelsen, vilket skulle innebära garanti för en objektiv bedömning av på frågan inverkan faktorer. Länsstyrelserna i Hallands och Västerbottens län ha ställt sig tveksamma till den föreslagna utformningen av dispensförfarandet.

Förslaget har däremot avstyrkts av länsstyrelserna i Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Gotlands, Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Örebro, Kopparbergs, Gävleborgs, Jämtlands och Norrbottens län samt av Svenska stadsförbundet och Svenska landstingsförbundet. Avstyrkandet har i allmänhet motiverats av samma skäl, som anförts av reservanterna bland de sakkunniga, herrar Herlitz och Nilsson.

Svenska stadsförbundet uttalar:

Det föreslagna prövningsförfarandet vill styrelsen för sin del bestämt avstyrka. Redan i ett yttrande till utskyldsstreckssakkunniga har styrelsen framhållet, att en dylik prövning skulle bli mycket svår att i praktiken åstadkomma. Båda reservanterna inom de sakkunniga framhålla också starkt dessa svårigheter, å ena sidan möjligheterna till godtycke och anläggande av personliga och politiska synpunkter, å andra sidan den omständigheten, att mången förtroendeman säkerligen hellre skulle avstå från sitt uppdrag än underkasta sig den offentliga granskningen. I praktiken torde man knappast vinna vad man önskat, framför allt att tillfälliga svårigheter till följd av arbetslöshet etc. icke skulle få beröva kommunen en förtroendeman med lång erfarenhet inom förvaltningen.

Svenska landstingsförbundet anför:

Att, såsom sakkunnigmajoriteten föreslår, införa ett offentligt dispensförfarande, synes icke lämpligt. Av allt att döma torde detta endast leda till, att vederbörande kommunala förtroendeman, som råkat ut för svårigheter av ovan antydd art, hellre än att underkasta sig den offentliga prövning, som är förbunden med det ifrågavarande dispensförfarandet, skulle omedelbart avsäga sig sina kommunala uppdrag. I praktiken torde därför den möj-

lighet till erhållande av dispens, som sakkunnigmajoriteten förordar, bliva betydelselös.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län uttalar:

Såvitt länsstyrelsen kan finna är den reservation, som på denna punkt avgivits av herr Herlitz, berättigad, när han uttalar sin fruktan för att stadgandets obestämdhet både innebär risk för att dess tillämpning skulle bliva mycket växlande, och lämnar spelrum för godtycke och maktmissbruk vid tillämpningen. Den garanti mot missbruk, som bestämmelsen om underställning hos länsstyrelsen av beslut om dispens skulle innebära, måste anses praktiskt taget värdelös, då länsstyrelsen som regel skulle sakna tillräcklig möjlighet att kontrollera grunderna för den kommunala myndighetens uppfattning, att den bristande skattebetalningen berott på förhållanden, över vilka vederbörande icke skäligen kunnat råda. Kan icke i lag fastslås, såväl vilka grunder, som må kunna åberopas för dispens, och sättet för dessas styrkande, kan länsstyrelsen icke tillstyrka den föreslagna dispensrätten.

Erinringar mot de sakkunnigas förslag i förevarande del ha framförts av länsstyrelserna i Stockholms, Älvsborgs och Blekinge län.

Länsstyrelsen i Stockholms län anför:

Vad slutligen angår den anordning, som de sakkunniga föreslagit i syfte att möjliggöra eftergift från utskyldsstrecket beträffande innehavare av kommunalt uppdrag, måste länsstyrelsen ställa sig tveksam i fråga om utformningen av densamma. Det synes nämligen länsstyrelsen oegentligt att dispensera från en diskvalifikation, innan den ännu inträtt. Naturligare vore väl att föreskriva, att, om innehavare av kommunalt uppdrag kommer i den ställning, att han ej längre skulle vara valbar därtill, han skall frånträda uppdraget, om ej dispens i angiven ordning beviljas inom viss kortare tid därefter.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län förordar, att i 4 § av den föreslagna behörighetslagen skall inryckas en exemplifiering av dispensfallen. Även länsstyrelsen i Kristianstads län, som dock avstyrker förslaget, finner det önskvärt, att lagtexten innehåller en dylik exemplifiering, om ett dispensförfarande skall införas.

Länsstyrelsen i Blekinge län uttalar, att den av de sakkunniga föreslagna anordningen säkerligen bleve svår att tillämpa på ett fullt enhetligt och tillfredsställande sätt.

De sakkunnigas förslag, att enhetliga allmänna valbarhets- och behörighetsregler skola gälla för flertalet kommunala uppdragsinnehavare, och att dessa bestämmelser skola införas i en särskild lag, har nästan genomgående tillstyrkts eller lämnats utan erinran av de hörda myndigheterna. I allmänhet ha dock dessa icke yttrat sig över de lagtekniska frågorna.

Svenska landstingsförbundet har däremot avstyrkt förslaget och framhållit, att enhetliga valbarhets- och behörighetsregler endast böra föreskrivas beträffande de kommunala uppdrag, som omförmälas i kommunallagarna.

Utskottet.

Den till stöd för det åren 1935 och 1936 införda speciella utskyldsstreckets såsom diskvalifikationsgrund för kommunala förtroendeuppdrag liggande

tankegången var, att det vore en rimlig fordran, att de personer, som erhöle kommunala förtroendeuppdrag, och åt vilka sålunda överlättes att disponera över kommunens och skattebetalarnas medel, förvalta kommunens egendom, uppbära dess inkomster och i övrigt handha dess drätsel, också för egen del fullgjort de skyldigheter till kommunen, som de ålade och utkrävde av andra. Häremot hade emellertid anmärkts, att denna fordran faktiskt upprätt-hållits inom kommunerna redan före införandet av det ifrågavarande ut-skyldsstrecket och att i de fall, då undantag härifrån förekommit, dessa oftast varit grundade på vägande skäl såsom arbetslöshet, sjukdom eller liknande orsaker samt att det i sådana fall icke kunde vara motiverat att förklara en person obehörig såsom innehavare av kommunalt uppdrag till följd av ur-aktlåten skattebetalning. Med utgångspunkt från detta resonemang hemställ-de 1941 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning av frågan an-gående mildring eller upphävande av det åren 1935 och 1936 beslutade sär-skilda utskyldsstrecket såsom diskvalifikationsgrund för kommunala för-troendeuppdrag.

Den begärda utredningen har verkställts genom 1941 års utskyldsstreck-sakkunniga. Dessa föreslogo i sitt den 30 december 1943 dagtecknade betän-kande bl. a. dels en sådan mildring av utskyldsstrecket såsom diskvalifika-tionsgrund för uppdrag, att detta endast skulle avse det sistförflutna årets kommunalutskylder, dels ock införande av ett förfarande, varigenom efter-gift i särskilda fall skulle kunna meddelas från bestämmelserna om utskylds-strecket. Om en kommunal förtroendeman komme att häfta för sina kom-munalutskylder och om anledning härtill vore att söka i förhållanden, över vilka han icke skäligen kunnat råda, skulle enligt sakkunnigförslaget den myndighet, som i allmänhet ägde utöva den vederbörande kommun tillkom-mande beslutanderätten, med kvalificerad majoritet kunna bestämma, att den omständigheten, att befattningshavaren i fråga efter utgången av löpan-de år alltjämt häftade för skatten, icke skulle medföra skyldighet för honom att frånträda sitt förtroendeuppdrag; beslutet skulle emellertid ej bli gällan-de annat än om det fastställdes av länsstyrelsen.

Det berörda dispensförfarandet, som i sig innesluter själva huvudtanken i sakkunnigförslaget, har i remissyttrande avstyrkts av ett flertal av de i ären-det hörda myndigheterna och institutionerna bland andra Svenska stadsför-bundet och Svenska landstingsförbundet. Ej heller utskottet kan ansluta sig till de sakkunnigas förslag härom. Det föreslagna dispensförfarandet skulle nämligen, därest det bleve upphöjt till lag, svårligen kunna tänkas komma att få någon egentlig praktisk betydelse. En kommunal förtroendeman, som kommit att häfta för sina kommunalutskylder, skulle med stor sannolikhet komma att föredra att frivilligt frånträda sina uppdrag framför att under-kasta sig den offentliga granskning, som igångsättandet av ett dylikt dis-pensförfarande skulle innebära. Förfarandet skulle dessutom enligt sakkun-nigförslaget endast avse behörighet för men icke valbarhet till kommunala uppdrag, ehuru dispens likaväl kunde vara motiverad i det senare fallet som i det förra. Av bland annat tekniska skäl hade de sakkunniga emeller-

tid ansett hinder föreligga för en utsträckning av eftergiftsförfarandet till att också avse valbarheten för kommunala förtroendeuppdrag.

Någon annan mera framkomlig väg för uppmjukning av det för kommunala förtroendeuppdrag gällande speciella utskyldsstrecket än den av de sakkunniga förordade torde knappast stå att finna. Valet står därför enligt utskottets förmenande mellan bibehållande av ett sådant streck utan kombination med ett dispensförfarande eller avskaffande helt av detta streck. I ett sådant läge anser utskottet, i likhet med Svenska stadsförbundet och Svenska landstingsförbundet, avgörande skäl tala för upphävande av det ifrågakvarande utskyldsstrecket.

Denna utskottets uppfattning betyder emellertid ej något underkännande av den grundtanke, som ligger bakom de nuvarande bestämmelserna i ämnet. Men utskottet anser, att man i detta fall liksom i så många andra inom offentliga livet bör kunna lita till medborgarnas och partiorganisationernas sunda omdöme. Detta gör man redan, då fråga är om ett så betydelsefullt uppdrag som ledamotskap av andra kammaren, för vilket intet utskyldsstreck är gällande. Det torde ej finnas större anledning att i lag bibehålla ett speciellt utskyldsstreck såsom diskvalifikationsgrund för kommunala uppdrag.

Det ifrågakvarande utskyldsstrecket bör enligt utskottets uppfattning upphävas redan nu utan avvaktan på den reform, som är under förberedande och som skulle göra strecket ännu mera opåkallat, nämligen om att skatten i största möjliga utsträckning skall uttagas av medborgarna redan i samband med inkomsternas förvärvande.

Utskottet framlägger alltså, i anledning av de nu förevarande motionerna, förslag till lagstiftning om upphävande av det åren 1935 och 1936 införda speciella utskyldsstrecket såsom diskvalifikationsgrund för valbarhet och behörighet till kommunala uppdrag. Vinner detta förslag riksdagens och Kungl. Maj:ts godkännande, kommer framdeles intet utskyldsstreck att gälla såsom diskvalifikationsgrund för valbarhet eller behörighet till kommunala uppdrag. Med hänsyn härtill och då utskyldsstrecket såsom diskvalifikationsgrund för kommunal rösträtt redan upphävts, får utskottet jämväl förorda upphävande av lagen den 9 juni 1944 (nr 284) om upphävande i vissa fall av verkan av uraktlåtenhet att erlagga utskylder till kommun eller annan menighet med avseende å rösträtt och behörighet.

I motionen II: 189 föreslås vidare upphävande av fattigvårdsstrecket såsom obehörighetsgrund för kommunala förtroendeuppdrag. Utskottet kan ej tillstyrka bifall till detta förslag, vilket för övrigt äger nära samband med spörsmålet om konkursstrecket såsom diskvalifikationsgrund för motsvarande uppdrag, en fråga i vilken intet förslag föreligger vid innevarande riksdag.

Förslag har vidare framlagts i motionen II: 189 om antagande av en särskild lag med bestämmelser om allmänna behörighetsvillkor för kommunala förtroendeuppdrag i allmänhet, oavsett om dessa tillsätts med stöd av kommunallagarna eller av specialförfattningar. Förslaget är med den reservationen, som ligger i att intet utskyldsstreck upptages i motionärernas förslag, utformat i nära anslutning till sakkunnigförslaget i ämnet. Genom detta

senare har frågan om införande av enhetliga valbarhets- och behörighetsregler för kommunala förtroendeuppdrag otvivelaktigt bragts närmare sin lösning. Frågan är emellertid bland annat ur teknisk synpunkt så komplicerad, att en närmare utredning, som är speciellt inriktad på det nu förevarande spörsmålet, torde böra föregå antagandet av en lag i ämnet. Utskottet kan alltså ej nu taga slutgiltig ställning till frågan om en dylik lagstiftning. Någon skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om fortsatt utredning av spörsmålet torde ej heller vara påkallad, då Kungl. Maj:ts uppmärksamhet nyligen fästs på frågan genom de sakkunnigas förslag.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet, som i sitt utlåtande nr 21 avgivit yttrande över motionen II: 189 i vad den innehåller förslag med avseende å valbarhetsåldern till kommunala förtroendeuppdrag, hemställa,

A) att riksdagen i anledning av förevarande motioner för sin del ville antaga

1) F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

15 §.

Kommunalstämma utser — — — i länskungörelserna.

Ordförande eller vice ordförande kan ej den vara, som:

- a) är omyndig;
- b) är i konkurstillstånd;
- c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning;
- d) häftar för honom påförda utskyldor till kommunen, vilka förfallit till betalning under något av de tre sistförflutna kalenderåren;

[e] på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, som ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till påföljd, som nu är sagd, eller är ställd under framtiden för brott, vilket kan medföra sådan påföljd; eller

f) är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan.]¹

Ordförande eller vice ordförande kan ej den vara, som:

- a) är omyndig;
- b) är i konkurstillstånd; eller
- c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning.

¹ Punkterna e) och f) upphörde att gälla den 15 maj 1937 genom kungl. kungörelsen den 13 maj s. å.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

Ej må — — — — — vice ordförande.

*Denna lag träder i kraft den dag
Konungen bestämmer.*

2) **F ö r s l a g**

till

L a g

angående ändrad lydelse av 13 § lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om
kommunalstyrelse i stad.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

13 §.

Stadsfullmäktige väljas — — — års ålder.

Stadsfullmäktig kan ej den vara, Stadsfullmäktig kan ej den vara,
som: som:

- | | |
|--|---|
| <p>a) är omyndig;</p> <p>b) är i konkurstillstånd;</p> <p>c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning;</p> <p>d) <i>häftar för honom påförda utskylder till staden, vilka förfallit till betalning under något av de tre sistförflutna kalenderåren;</i></p> | <p>a) är omyndig;</p> <p>b) är i konkurstillstånd; <i>eller</i></p> <p>c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning.</p> |
|--|---|

[e) på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, som ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till påföljd, som nu är sagd, eller är ställd under framtiden för brott, vilket kan medföra sådan påföljd; eller

f) är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan.]¹

Följande personer — — — befattning redovisningsskyldig.

Ej må — — — — — såsom stadsfullmäktig.

*Denna lag träder i kraft den dag
Konungen bestämmer.*

¹ Punkterna e) och f) upphörde att gälla den 15 maj 1937 genom kungl. kungörelsen den 13 maj s. å.

3) **F ö r s l a g**

till

L a g

angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

11 §.

Stadsfullmäktige väljas — — — års ålder.

Stadsfullmäktig kan ej den vara,
som:

a) är omyndig;

b) är i konkurstillstånd;

c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning;

d) häftar för honom påförda utskylder till staden, vilka förfallit till betalning under något av de tre sistförflutna kalenderåren;

[e] på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, som ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till påföljd, som nu är sagd; eller

f) är förklarad ovärdig att införa rätta föra andras talan.]¹

Följande personer — — — befattning redovisningsskyldig.

Ej må — såsom stadsfullmäktig.

Denna lag träder i kraft den dag
Konungen bestämmer.

4) **F ö r s l a g**

till

L a g

angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

12 §.

I församling — till domkapitlet.

¹ Punkterna e) och f) upphörde att gälla den 15 maj 1937 genom kungl. kungörelsen den 13 maj s. å.

(Nuvarande lydelse)

Ordförande eller vice ordförande kan ej den vara, som:

- a) är omyndig;
- b) är i konkurstillstånd;
- c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning;
- d) häftar för honom påförda utskylder till kommunen, vilka förfallit till betalning under något av de tre sistförflutna kalenderåren;

[e] på grund av honom dömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, som ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till påföljd, som nu är sagd, eller är ställd under framtiden för brott, vilket kan medföra sådan påföljd; eller
f) är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan.]¹

Ej må — — — — — vice ordförande.

I församling — — — — — i kyrkostämman.

Vid gemensam — — — — — föra ordet.

(Föreslagen lydelse)

Ordförande eller vice ordförande kan ej den vara, som:

- a) är omyndig;
- b) är i konkurstillstånd; *eller*
- c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning.

Denna lag träder i kraft den dag
Konungen bestämmer.

5) **F ö r s l a g**

till

L a g

angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

8 §.

Kyrkofullmäktige väljas — — — års ålder.

Kyrkofullmäktige kan ej den vara, som:

- a) är omyndig;
- b) är i konkurstillstånd;

Kyrkofullmäktige kan ej den vara, som:

- a) är omyndig;
- b) är i konkurstillstånd; *eller*

¹ Punkterna e) och f) upphörde att gälla den 15 maj 1937 genom kungl. kungörelsen den 13 maj s. å.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning; eller

c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning.

d) häftar för honom påförda utskylder till staden, vilka förfallit till betalning under något av de tre sistförflutna kalenderdren.¹

Följande personer — — — avlönade betjänte.

Ej må — — — såsom kyrkofullmäktig.

Denna lag träder i kraft den dag
Konungen bestämmer.

6) **F ö r s l a g**

till

L a g

angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 6 juni 1930 (nr 262) om skolstyrelse i vissa kommuner.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

8 §.

Till ledamot — — — befordra skolväsendet.

Ledamot i folkskolestyrelsen kan ej den vara, som:

a) är omyndig;

b) är i konkurstillstånd;

c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning;

d) häftar för honom påförda utskylder till kommunen, vilka förfallit till betalning under något av de tre sistförflutna kalenderdren;

[e] på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, som ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till påföljd, som nu är sagd, eller är ställd under framtiden för brott, vilket kan medföra sådan påföljd; eller

Ledamot i folkskolestyrelsen kan ej den vara, som:

a) är omyndig;

b) är i konkurstillstånd; eller

c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning.

¹ Då paragrafen år 1942 erhöi sin nuvarande lydelse, vidtogs den formella jämkningen, att de förutvarande två sista punkterna uteslötos.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

f) är förklarad ovärdig att inför
rätta föra andras talan.¹

Vad om — — — — — om suppleant.

Vid val — — — — — inom styrelsen.

Denna lag träder i kraft den dag
Konungen bestämmer.

7) F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om
landsting.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

6 §.

Landstingsmän och — — — — — års ålder.

Landstingsman eller suppleant för Landstingsman eller suppleant för
landstingsman kan ej den vara, som: landstingsman kan ej den vara, som:

a) är omyndig;

a) är omyndig;

b) är i konkurstillstånd;

b) är i konkurstillstånd;

c) är av allmänna fattigvården om- c) är av allmänna fattigvården om-
händertagen för varaktig försörjning; händer tagen för varaktig försörjning.

d) häftar för honom påförda ut-
skylder till landstinget eller kommun
inom landstingsområdet, vilka förfal-
lit till betalning under något av de
tre sistförflutna kalenderåren.²

Landshövding, landssekreterare — — — vara landstingsmän.

Ej må — — — — — såsom landstingsman.

Denna lag träder i kraft den dag
Konungen bestämmer.

¹ Punkterna e) och f) upphörde att gälla den 15 maj 1937 genom kungl. kungörelsen den 13 maj s. å.

² Då paragrafen år 1937 erhöi sin nuvarande lydelse, vidtogs den formella jämkningen, att bestämmelserna i de förutvarande två sista punkterna uteslötos.

8) F ö r s l a g

till

L a g

angående upphävande av lagen den 9 juni 1944 (nr 284) om upphävande i vissa fall av verkan av uraktlåtenhet att erlægga utskylder till kommun eller annan menighet med avseende å rösträtt och behörighet.

Härigenom förordnas, att lagen den 9 juni 1944 (nr 284) om upphävande i vissa fall av verkan av uraktlåtenhet att erlægga utskylder till kommun eller annan menighet med avseende å rösträtt och behörighet skall upphöra att gälla från och med den dag Konungen bestämmer.

B) att motionen II: 189, i den mån den ej kan anses besvarad genom vad utskottet ovan under A) eller i sitt utlåtande nr 21 hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 5 juni 1945.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande: herrar Hallén, Jones Erik Andersson*, Sandegård, Herlitz, Källman, Elmgren, John Gustavson, Oskar Mattsson, Lindén, John Sandberg*, Albertsson*, Thorell, Fast, Pettersson i Norregård*, Nilsson i Göteborg, Hällgren*, Kyling, Spångberg*, von Friesen* och Dickson.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar Herlitz, Thorell, Kyling, von Friesen och Dickson, som ansett, att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

Den till stöd för det åren 1935 och 1936 införda speciella utskyldsstrecket såsom diskvalifikationsgrund för kommunala förtroendeuppdrag liggande tankegången var, att det vore en rimlig fordran, att de personer, som erhöle kommunala förtroendeuppdrag, och åt vilka sålunda överlättes att disponera över kommunens och skattebetalarnas medel, förvalta kommunens egendom,

uppbära dess inkomster och i övrigt handha dess drätsel, också för egen del fullgjort de skyldigheter till kommunen, som de ålade andra och utkrävde av andra. Det är enligt utskottets mening av utomordentlig vikt att fasthålla denna tankegång, och man kan icke påräkna att det kommer att ske, om den icke får uttryck i lagstiftningen. Om utskyldsstrecket utmönstras ur denna, kan man ingalunda göra sig säker om att väljarna alltid skola undandraga dem, som försummat sina skyldigheter, sitt förtroende, eller att innehavare av förtroendeuppdrag, som kommit i detta läge, regelmässigt skola frånträda sina uppdrag.

Den utredning av frågan angående mildring eller upphävande av utskyldsstrecket, som verkställdes genom 1941 års utskyldsstreckssakkunniga, utmynnar i förslag dels om en sådan mildring av utskyldsstrecket såsom diskvalifikationsgrund för uppdrag, att detta endast skulle avse det sistförflutna årets kommunalutskylder, dels ock införande av ett förfarande, varigenom eftergift i särskilda fall skulle kunna meddelas från bestämmelserna om utskyldsstrecket. Om en kommunal uppdragshavare komme att häfta för sina kommunalutskylder och om anledningen härtill vore att söka i förhållanden, över vilka han icke skäligen kunnat råda, skulle enligt sakkunnigförslaget den myndighet, som i allmänhet ägde utöva den vederbörande kommun tillkommande beslutanderätten, med kvalificerad majoritet kunna bestämma, att den omständigheten, att befattningshavaren i fråga efter utgången av löpande år alltjämt häftade för skatten, icke skulle medföra skyldighet för honom att frånträda sitt förtroendeuppdrag; beslutet skulle emellertid ej bli gällande annat än om det fastställdes av länsstyrelsen.

Det berörda dispensförfarandet, som i sig innesluter själva huvudtanken i sakkunnigförslaget, har i remissyttrande avstyrkts av ett flertal av de i ärendet hörda myndigheterna och institutionerna, bland andra Svenska stadsförbundet och Svenska landstingsförbundet.

Ej heller utskottet kan ansluta sig till de sakkunnigas förslag härom. Det låter sig knappast göra att på ett tillfredsställande sätt särskilja dem, som »oförvållat» häfta för utskylder, från andra. Förslaget söker åstadkomma en dylik åtskillnad genom en ytterst allmän sats (»är orsaken härtill att söka i förhållanden, över vilka han icke skäligen kunnat råda»), men kringgår därmed svårigheterna. Huruvida vissa förhållanden orsakat häftandet, och huruvida vederbörande icke »skäligen» kunnat råda över dessa förhållanden, det är frågor, som ofta icke kunna tillförlitligt utredas, och som, även då fakta äro klara, i varje särskilt fall kunna bliva föremål för de mest skiljaktiga bedömanden. Svaret måste ofta utfalla olika alltefter olika samhällsliga miljöer, olika politiska åskådningar, olika tänkesätt i övrigt o. s. v. Man måste därför, trots de garantier förslaget uppställer, räkna med att stadgandets tillämpning skulle bliva mycket växlande. Stadgandets obestämdhet lämnar också spelrum för godtycke och maktmissbruk vid tillämpningen; det är fara för att undantag komma att — av politiska skäl, på grund av personliga hänsyn o. s. v. — medgivas i åtskilliga fall, som ej varit avsedda. Det är föga tilltalande, att utövningen av de viktiga medborgerliga förtroendeuppdragen skall bero av sådana avgöranden.

Det kan för övrigt ifrågasättas, huruvida det är principiellt riktigt att låta de avgöranden, som det gäller, bero endast av i vad mån vederbörande förtroendemän själva äro vållande till häftandet. Vill man medgiva undantag från regeln om diskvalifikation av dem som häfta för utskylder, bör det vara i sådana fall, då det förefinnes ett betydande *allmänt intresse* av att en viss person, som oförskyllt kommit att häfta, ändock bevaras åt det kommunala livet såsom förtroendemän. Men någon garanti för att undantag endast göras i sådana fall — som sannolikt skulle bliva sällsynta — föreligger ej enligt förslaget, vars lydelse närmast hänvisar de i ärendet beslutande till ett bedömande, huruvida det *från den enskildes synpunkt* ter sig obilligt, att han nödgas frånträda sitt uppdrag.

Någon annan mera framkomlig väg för uppmjukning av det för kommunala förtroendeuppdrag gällande utskyldsstrecket än den av de sakkunniga förordade torde knappast stå att finna. Vid sådant förhållande har utskottet funnit sig böra avstyrka de i ärendet väckta motionerna, såvitt de angå avskaffande av detta utskyldsstreck.

I motionen II: 189 (= utskottet) — — — innevarande riksdag.

Förslag har vidare framlagts i motionen II: 189 om antagande av en särskild lag med bestämmelser om allmänna behörighetsvillkor för kommunala uppdragshavare i allmänhet. Spörsmålet om en sådan lagstiftning är emellertid mycket komplicerat, och utskottet är icke berett att på grundval av motionen taga ståndpunkt till detsamma. Även i detta hänseende vill utskottet sålunda avstyrka motionen i andra kammaren nr 189.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet, som i sitt utlåtande nr 21 avgivit yttrande över motionen II: 189 i vad den innehåller förslag med avseende å valbarhetsåldern till kommunala förtroendeuppdrag, hemställa,

att motionerna I: 109 och II: 194 samt motionen II: 189, i vad den här upptages till behandling, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Särskilt yttrande

av herrar *Hallén, Jones Erik Andersson, John Gustavson, Albertsson* och *Pettersson* i Norregård, som anförde:

1941 års riksdag hemställde, att Kungl. Maj:t måtte utreda frågan om mildring eller upphävande av de åren 1935 och 1936 beslutade skärpningarna av utskyldsstrecket som valbarhets- och behörighetsvillkor för vissa kommunala förtroendeuppdrag samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Denna av riksdagen begärda utredning har verkställts och redovisas i utskottets utlåtande. Den ifrågasatta »uppmjukningen» av behörighetsvillko-

ren har fått uttryck i att dels endast uraktlåtenhet att erlægga det sista årets kommunalutskylder skulle diskvalificera från förtroendeuppdrag, dels i ett dispensförfarande, varigenom den, som på grund av sjukdom, arbetslöshet eller andra omständigheter, varöver han icke skäligen kunnat råda, ej erlagt det sista årets kommunalutskylder, likväl skulle genom särskilt beslut av kommunal myndighet kunna förklaras behörig att inneha det erhållna förtroendeuppdraget. Kvalificerad majoritet skulle krävas för beslutet och detta skulle underställas länsstyrelsen för fastställelse. Utskottet erkänner självt, att »någon annan mer framkomlig väg för uppmjukning av det för kommunala förtroendeuppdrag gällande speciella utskyldsstrecket än den av de sakkunniga förordade torde knappast stå att finna». Men utskottet betvivlar, att det föreslagna dispensförfarandet skulle få någon egentlig praktisk betydelse, enär en kommunal förtroendemän sannolikt hellre skulle lämna sitt uppdrag, om hans behörighet upphörde, än att underkasta sig den offentliga granskning, som dispensförfarandet innebär. Vi dela denna uppfattning och ha ej heller tänkt oss, att den av oss föreslagna »uppmjukningen» skulle få någon nämnvärt större användning. Den har enligt vår mening sin egentliga styrka i att den bibehåller lagstiftningens principiella krav på fullgjorda skyldigheter mot kommunen på samma gång som den medger undantag, då särskilt ömmande omständigheter föreligga. Visserligen äro de nyss nämnda skyldigheterna icke blott ekonomiska, men just dessa senare äro de för allmänna uppfattningen mest konkreta och närmast tillgängliga. Betecknande är också, att Landskommunernas förbunds styrelse, som äger förutsättningar att kunna återge den allmänna opinionen i våra landskommuner, icke velat helt slopa utskyldsstrecket som diskvalifikationsgrund för kommunala förtroendeuppdrag.

Vi ha därför inom utskottet yrkat, att utskottet skulle föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t skyndsammast ville låta verkställa en omprövning av *under vilka förutsättningar* de vid 1935 och 1936 års riksdagar införda skärpta valbarhetsbestämmelserna må kunna avlägnas ur kommunallagarna och för nästa års riksdag framlägga förslag i frågan.

1941 års utskyldsstreckssakkunnigas**Förslag till Lag med bestämmelser om allmänna behörighetsvillkor för vissa kommunala uppdrag.****1 §.**

I denna lag meddelade bestämmelser hava avseende å följande kommunala uppdrag:

ordförande och vice ordförande i kommunal-, municipal-, kyrko- och fattigvårdsstämma;

kommunal-, municipal-, stads-, kyrko- och fattigvårdsfullmäktig, församlingsdelegerad i Stockholm och landstingsman samt suppleant för församlingsdelegerad eller landstingsman;

ledamot och suppleant i direktionen för kommunalförbund och för sammanlutning av olika skoldistrikt för vårdande av angelägenhet, som avses i folkskolestadgan; samt

ledamot och suppleant av kommunalnämnd, drätselkammare, kyrkoråd, skolråd, landstings förvaltningsutskott ävensom av annan för handhavande av kommunal förvaltnings- eller verkställighetsuppgift tillsatt styrelse eller nämnd.

2 §.

Till kommunalt uppdrag må ej utses annan än den, som:

a) är röstberättigad i de gemensamma angelägenheterna för den kommun uppdraget avser eller, beträffande uppdrag hos kommunalförbund, för någon av de till förbundet hörande kommunerna;

b) är boende inom kommunens eller förbundets område;

c) uppnått tjugufem års ålder; samt

d) uppfyller de i lag eller författning för valbarhet till visst uppdrag särskilt stadgade villkor.

Dock må den ej utses, som:

a) är omyndig;

b) är i konkurstillstånd;

c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning; eller

d) häftar för honom till den kommun, inom vilken han är mantalsskriven, påförd allmän kommunalskatt, som förfallit till betalning under det sistförflutna kalenderåret.

Till ordförande i kyrkostämma samt till kyrkofullmäktig må kunna utses vederbörande kyrkoråds ordförande, ändå att han icke är röstberättigad å stämman eller vid valet av fullmäktige.

3 §.

Kommer den, som utsetts till kommunalt uppdrag, därefter i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar därtill, skall han, utom i fall som nedan i 4 § sägs, frånträda uppdraget.

4 §.

Häftar innehavare av ett eller flera kommunala uppdrag för allmän kommunalskatt, som förfallit till betalning under löpande kalenderår, och är orsaken härtill att söka i förhållanden, över vilka han icke skäligen kunnat råda, äger den myndighet, som i allmänhet har att utöva beslutanderätten inom den kommun uppdragen avse eller, beträffande uppdrag hos kommunalförbund, dettas direktion, besluta, att den omständigheten, att han efter årets utgång alltjämt häftar för skatten, icke skall medföra skyldighet för honom att då frånträda uppdragen. För sådant beslut erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster.

Beslut, som avses i första stycket, skall före den 1 december underställas länsstyrelsens prövning och vare ej gällande, med mindre det före årets slut fastställts av länsstyrelsen. Över länsstyrelsens beslut må klagan ej föras.

5 §.

De i 2—4 §§ meddelade bestämmelserna skola, i vad de hava avseende å uppdrag hos kommunalförbund, äga motsvarande tillämpning beträffande uppdrag hos sådan sammanslutning av skoldistrikt, varom sägs i 1 §.

Denna lag träder i kraft den — — —.

I vad denna lag innebär ändring av gällande bestämmelser om villkor för att utses till innehavare av uppdrag, äger den tillämpning i avseende å val för tid, som helt och hållet infaller efter den — — —, men föranleder ej rubbning i beståndet av sådana val, som eljest företagits före samma dag.

Genom denna lag upphäves vad som finnes i lag eller särskild författning eller i instruktion för nämnd stridande mot bestämmelserna i denna lag.
